

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta 24.4.2018

HE 16/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Teema: Lakiesitys yleisesti kokonaisuutena sekä lisäksi erityisesti palvelujen saatavuus, yhdenvertaisuus, asiakassuunnitelma ja integraatio

Yleistä

Pohjois-Karjalassa on jo tehty omaehtoisesti sote- ja maakuntauudistuksen hengen mukaisia ratkaisuja. Vuonna 2016 perustetulle ja 1.1.2017 palvelutuotannon aloittaneelle Siun sotelle siirrettiin erikoissairaanhoidon tehtävien lisäksi kaikkien kuntien (ml. Heinäveden kunta) sote-tehtävät sekä Pohjois-Karjalan pelastuslaitoksen ja ympäristöterveydenhuollon tehtävät.

Ensimmäisen toimintavuoden kokemukset integroidusta palvelutuotannosta ovat rohkaisevia. Palvelujen piiriin pääsy ja hinnoittelu on yhtenäistetty, asiakastytyvyyden parantamiseksi on tehty konkreettisia toimenpiteitä ja kustannusten kasvu saatiin pysäytettyä.

Kokonaisuudesta

Lain tavoite edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden mahdollisuuksia valita palveluntuottaja ja parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua on kannatettava.

Palvelujen saatavuus ei parane sillä, että entiset taloudelliset resurssit jaetaan uudelleen ja uusilla kriteereillä julkisten ja yksityisten toimijoiden kesken. Valinnanvapaus todennäköisesti parantaa asiakaskokemusta, mutta hoidon vaikuttavuuden tai hyvinvointierojen osalta sillä ei ole merkitystä.

Lääkäriin pääsyn parantaminen ei voi olla avaintulos, vaan tavoitteen tulee olla terveysongelman ratkaiseminen. Asiakas voi saada parhaan avun jonkin muun ammattiryhmän edustajalta kuin lääkäriltä.

Esitetty valinnanvapausmalli on monimutkainen ja vaikeasti hahmotettava. Esimerkiksi julkisen liikelaitoksen taseyksikön kautta palvelujen tuottaminen on mahdollista suoran valinnan palveluissa, mutta **asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin osalta maakunnan on yhtiöitettävä toimintansa, mikäli aikoo toimia kilpailluilla markkinoilla.**

Sote-toiminnan luonteesta johtuen **asiakkailla ei ole riittävästi todellista tietoa valintansa perustaksi**, mikä voi johtaa epätarkoituksenmukaisiin valintoihin.

Valtakunnalliset palvelujen saatavuuteen ja laatuun liittyvät tavoitteet ja palvelujen resurssien jakaminen oikeudenmukaisien kriteerien perusteella on

tarkoituksenmukaista. Jokaiselle maakunnalle pitäisi jäädä mahdollisuus päättää miten palvelut tuotetaan, jotta tavoitteiden mukaisiin tuloksiin päästään.

Esitetty valinnanvapauslainsäädäntö tulee aiheuttamaan päällekkäisten rakenteiden syntymistä maakuntakeskuksiin ja suuriin kaupunkeihin sekä kovaa kilpailua osaamisresurssista. Tästä **aiheutuvat kulut voivat olla suurempia kuin kilpailun tuomasta organisaatiotehokkuuden parantumisesta seuraavat säästöt.**

Valinnanvapaudesta seuraava palvelurakenteen muutos johtaa uusiin innovaatioihin. Asiakkaiden mahdollisuus valita palveluntuottaja pakottaa sekä julkiset, että yksityiset palveluntuottajat suunnittelemaan ja hallitsemaan paremmin tuotantoaan, parantamaan palvelujen asiakaslähtöisyyttä ja taloudellista tehokkuutta. Valinnanvapaus edistää toimintatapojen muutosta ja systemaattista prosessien läpikäymistä.

Palvelujen saatavuus

Todennäköisesti palvelujen saatavuus paranee maakuntakeskuksissa ja muissa suurissa kaupungeissa, mutta haja-asutusalueella, jossa palvelujen tuottajalla ei ole kannattavan toiminnan edellytyksiä palvelujen saatavuus heikkenee. Kilpailuneutraliteettiosuhteissa myös julkisen liikelaitoksen taseyksikön tai julkisomisteisen osakeyhtiön tulee toimia kannattavasti. Alueilla, joilla ei ole kannattavan toiminnan edellytyksiä joutuu taseyksikkö / osakeyhtiö lopettamaan palvelutuotannon. Liikelaitoksen taloudelliset resurssit tulla paikkaamaan toimintaa tällaisille alueille ovat niukat, koska resurssit saadaan vain siirtämällä ne muusta liikelaitoksen toiminnasta.

Yhdenvertaisuus

Ikääntyneiden ja sosioekonomisesti heikossa asemassa olevien asiakkaiden kyky hyödyntää valinnanvapautta on heikompi kuin hyvinvoivalla väestöosalla.

Pitkien välimatkojen takana haja-asutusalueella asuvien kansalaisten mahdollisuus valinnanvapauden hyödyntämiseen on huonompi kuin kaupungeissa asuvilla.

Asiakassuunnitelmasta

Asiakassuunnitelman laatiminen on hyvä asia. Suunnitelman tekemiseen liittyvät käytännön järjestelyt monituottajakentässä ovat kuitenkin raskaat ja suunnitelman toteutumisen valvontamahdollisuus puutteellinen.

Integraatio

Kustannustehokkuuden edellytys on tiukka palveluintegraatio, joka on mahdollista vain, jos julkinen palveluntuottaja on yksi kokonaisuus.

Valinnanvapauslainsäädäntö esitetyssä muodossa **vaikeuttaa merkittävästi palveluintegraatiota.** Julkisesta liikelaitoksesta joudutaan erottamaan erillinen taseyksikkö tai tekemään yhtiöittäminen, jotta **näennäinen kilpailuneutraliteetti saavutetaan.** Heterogeenisen palvelujen tuottajakentän ohjaaminen ja valvonta järjestäjän toimesta tulee olemaan erittäin haasteellista, koska toiminnan

vaikuttavuutta ja turvallisuutta mittaavat tietojärjestelmät ovat puutteellisia tai niitä ei ole ollenkaan. Kun toiminta hajaantuu suuremmalle joukolle tuottajia, joiden intressit eivät ole yhtenäiset, integraatiohyödyt voivat jäädä saavuttamatta. Maakunnan liikelaitoksen erityisosaamisen hyödyntäminen on hankalaa monituottajamallissa.

Lopuksi

Valinnanvapauslakiin liittyviä riskejä voitaisiin vähentää oleellisesti etenemällä valinnanvapauteen asteittain palvelusetelien käyttöä tavoitteellisesti laajentamalla.

Pohjois-Karjalan näkökulmasta maakuntauudistus on merkittävä uudistus, jolla vahvistetaan maakunnan kehittämistä ja maakunnallista palvelutuotantoa. Uudistuksella on mahdollista saavuttaa monia merkittäviä synergiaetuja kokoamalla toimintoja perustettaviin maakuntiin. Pohjois-Karjala on omalta osaltaan käynnistänyt omaehtoisesti maakuntauudistuksen hengen mukaisesti uudistustyön perustamalla Siun soten ja käynnistämällä maakuntauudistuksen valmistelun Meijän maakunta-teemalla.

Ystävällisin terveisin,

Ilkka Pirskanen
Toimitusjohtaja
puh. 0505669301
ilkka.pirskanen@siunsote.fi

Siun sote – Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä